НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
Інститут свинарства і агропромислового виробництва

ЗАТВЕРДЖЕНО
Протокол засідання вченої ради
Інституту свинарства і
агропромислового виробництва НААН
20 березня 2025 року № 4
Голова вченої ради
_____ Олександр ЦЕРЕНЮК

ПОЛОЖЕННЯ
ПРО ПОВОДЖЕННЯ З ТВАРИНАМИ У НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ В ІНСТИТУТІ СВИНАРСТВА І АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА НААН

ПОЛТАВА - 2025

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Положення про поводження з тваринами у наукових дослідженнях в Інституті свинарства і агропромислового виробництва НААН (далі - Положення) розроблене відповідно до Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження», Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації положень деяких міжнародних угод та директив Європейського Союзу у сфері охорони тваринного та рослинного світу, Закону України «Про ветеринарну медицину», Наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України «Про затвердження Порядку проведення науковими установами дослідів, експериментів на тваринах», Європейської Конвенції про захист хребетних тварин, що використовуються для дослідних та в інших наукових цілях, Положення Всесвітньої медичної асамблеї про використання тварин в біомедичних дослідженнях, Керівних правил по утриманню тварин та догляду за ними («Directive 2010/63/EU of the European Parliament and of the Council of 22 September 2010 on the protection of animals used for scientific purposes» In force: This act has been changed. Current consolidated version: 26/06/2019). (про захист тварин, що використовуються в наукових цілях), Council Directive 2008/120/EC of 18 December 2008 laying down minimum standards for the protection of pigs (Codified version) In force: This act has been changed. Current consolidated version: 14/12/2019 (встановлення мінімальних стандартів захисту свиней), Council Regulation (EC) No 1/2005 of 22 December 2004 on the protection of animals during transport and related operations and amending Directives 64/432/EEC and 93/119/EC and Regulation (EC) No 1255/97 In force: This act has been changed. Current consolidated version: 14/12/2019 (про захист тварин під час перевезення та пов'язаних з ним операцій та внесення змін до нього).

1.2. В Інституті свинарства і агропромислового виробництва НААН (далі Інститут) для наукових досліджень використовуються свині та велика рогата худоба.

1.3. Тварини можуть бути залучені для наукових досліджень при створенні нових порід, типів чи ліній, збереження біорізноманіття відповідного виду або при вирішенні важливих селекційних чи біологічних питань, розв'язання яких неможливе без їх залучення.

1.4. Проведення наукових досліджень за відповідними завданнями програм наукових досліджень із залученням тварин може здійснюватися в умовах експериментальної бази Інституту, а також господарствах різної форми власності.

ІІ. ВИМОГИ ДО УМОВ ВИКОРИСТАННЯ ТВАРИН

2.1. При проведенні наукових досліджень з тваринами мають бути визначені відповідальні особи, які забезпечують ряд умов для використання тварин у дослідах, а також щоденно контролюють їх.

2.2. Експериментальні тварини повинні бути розміщені у відповідних віку і статі приміщеннях, оборах чи клітках. За проведення досліджень в умовах господарств різної власності має бути означене місце утримання піддослідних тварин або вони повинні бути ідентифікованими.

2.3. Для піддослідних тварин повинні бути створені належні умови утримання і годівлі, які забезпечують збереження їх здоров'я та нормального самопочуття.

2.4. Для дотримання пунктів 2.2. і 2.3 даного положення відповідальні особи повинні керуватись вказівками:

а) Приміщення для утримання сільськогосподарських тварин має бути побудовано таким чином, щоб забезпечити оптимальні умови утримання тварин і, разом з тим, забезпечувати неможливість проникнення (доступ) в приміщення сторонніх осіб без відповідного на це дозволу.

б) Необхідно виключити спільне утримання в одному приміщенні тварин двох несумісних видів, або окремих особин, які проявляють агресію проти інших тварин.

в) Якщо це доцільно, приміщення для утримання тварин можуть бути забезпечені обладнанням для проведення простих досліджень та маніпуляцій.

г) Допоміжні приміщення призначенні:

- для персоналу з догляду за тваринами,
- для зберігання кормів,
- для зберігання чистих інструментів, інвентарю, техніки тощо,
- для миття і обробки,
- для тимчасового зберігання трупів та відходів.

д) Приміщення для миття і обробки мають бути досить просторими, щоб вмістити обладнання, що використовується з цією метою, та добре вентилюватись. Стіни, стеля і підлога у цих приміщеннях повинні мати стійку поверхню.

ж) В приміщеннях для тимчасового зберігання відходів та трупів потрібно забезпечити дотримання правил гігієни. Якщо спалювання відходів на території неможливе, або небажане, то необхідно вжити всі заходи для безпечного вивезення цих матеріалів у відповідності до санітарно-епідеміологічних та ветеринарно-санітарних вимог.

2.5. Повинні бути відсутні або зведені до абсолютного мінімуму будь-які обмеження, які не дають змоги дослідним тваринам задовольняти свої фізіологічні та етологічні потреби.

2.6. З метою уникнення можливості завдання болю, страждання або тривалого шкідливого впливу на організм дослідних тварин відповідних чинників, відповідальна особа проводить спостереження за станом їх здоров'я.

2.7. Якщо буде виявлено невиправдане порушення або шкода для здоров'я дослідних тварин, повинні бути здійснені негайні заходи щодо їх усунення.

2.8. Дослідження для наукових робіт повинні проводитись виключно компетентними відповідальними особами, які мають відповідний дозвіл, або під безпосереднім керівництвом такої особи, або лише в тих випадках, коли науково-дослідна робота санкціонована у відповідності до затверджених планів.

2.9. Наукові досліди з використанням тварини не повинні проводитись, якщо існують інші альтернативні, у науковому відношенні, обґрунтовані та більш доступні методи для досягнення необхідного результату, що не пов'язано з використанням тварини.

2.10. Для науково-дослідної роботи необхідно обґрунтовано вибирати тварин з найнижчим ступенем нейрофізіологічної чутливості, а також метод, який передбачає використання мінімальної кількості тварин та викликає найменші больові відчуття, страждання, патологічний стан, або найменш тривалий шкідливий вплив, але при цьому дає задовільні і найвірогідніше наукові результати.

2.11. Наукові дослідження треба планувати таким чином, щоб не завдавати піддослідним тваринам невиправданої шкоди, страждань та болю без крайньої для цього необхідності. Для цього необхідно застосовувати місцеву або загальну анестезію.

2.12. Анестезію не застосовують, якщо вона може завдати більше шкоди, ніж саме дослідження та анестезія несумісна з метою дослідження. У випадку неможливості застосування анестезії використовують аналгезію або інші відповідні засоби і способи, аби забезпечити, наскільки це можливо, зведення до мінімуму болі, страждань, патологічного стану чи шкідливого впливу.

2.13.Умовами досліду має бути передбачена подальша доля тварини. Рішення про подальше використання таких тварин ухвалює компетентна особа, якою є лікар ветеринарної медицини.

2.14. Якщо дослідну тварину залишають живою, то за нею встановлюється належний догляд залежно від стану її здоров'я; вона

знаходиться під наглядом лікаря ветеринарної медицини або іншої компетентної особи.

2.15. За умови, що такі дії сумісні з метою експерименту, анестезовану тварину, яка страждає від сильного болю, необхідно своєчасно забезпечувати знеболювальними засобами.

2.16. Якщо тварину за умовами досліду мають піддати умертвінню (евтаназії), або щодо неї не можуть бути виконані вимоги Положення, п.1.3, її потрібно негайно умертвити із застосуванням гуманних методів.

2.17. В дослідженнях не допускається повторне використання тварин, якщо ці дослідження можуть приносити тварині біль та страждання.

2.18. Відповідальні особи, які залучаються до досліджень на тваринах та догляду за ними, повинні мати відповідну освіту чи підготовку. За умови планування експерименту, в якому тварина піддається діям, що викликають сильний і тривалий біль, відповідальна за цей експеримент особа повинна мати дозвіл на це комісії з питань поводження з тваринами у наукових дослідженнях з висновком, що експеримент є надзвичайно необхідним для задоволення потреби людей і тварин.

2.19. Для безпосереднього контролю за утриманням піддослідних тварин в Інституті наказом директора створюється група з питань біоетики (далі - Група з біоетики) із числа кваліфікованих наукових працівників, керівників структурних підрозділів.

2.20. До компетенції Групи з біоетики входить контроль за дотриманням вимог цього положення, оперативне реагування на порушення законодавства з біоетики, внесення пропозицій для розгляду на засіданнях вченої ради інституту.

2.21. Об'єктом нагляду Групи з біоетики є лабораторії Інституту, експериментальна база та господарства різних форм власності, де проводяться наукові дослідження.

2.23. Всі тварини, які використовуються в дослідженнях, повинні бути ідентифіковані, бути занесені в журнал обліку піддослідних тварин з записом інформації про їх походження. Структурні підрозділи, які використовують тварин для наукових експериментів, повинні зберігати протоколи, відомості, накладні про всіх тварин та причину їх вибуття тощо. Документи зберігаються не менше 3 років і надаються на запит комісій для перевірки діяльності підрозділів.

ІІІ. ПОВОДЖЕННЯ З ТВАРИНАМИ

3.1. Особи, відповідальні за тварин, зобов'язані забезпечувати регулярний ветеринарний огляд поголів'я і нагляд за їх розміщенням, не допускати скупчення тварин та розташування їх в місцях, не придатних для цього.

3.2. Одночасно слід контролювати стан здоров'я та гігієну праці персоналу з догляду за тваринами з урахуванням потенційної небезпеки з боку тварин.

3.3. Під час транспортування тварин слід дотримуватись таких вимог:

- не транспортувати тварин ослаблених, кволих, якщо це не викликано потребою їх діагностики та лікування;
- якщо це не перечить умовам досліду, іноді тваринам можна ввести легкі антистресові препарати;
- не транспортувати вагітних самиць за 48 годин до пологів та впродовж двох діб після них;
- під час транспортування стежити за режимом вентиляції, температури, вологості повітря в фургонах. За тривалого транспортування підгодовувати і напувати тварин.

3.4. Новоприбулих тварин оглядають, поділяють на групи, реєструють в спеціальному журналі, маркують, розміщують в клітки. Ослаблених тварин відділяють в окремі клітки і встановлюють за ними ветеринарний нагляд і, у разі необхідності, призначають лікування. Тварин, які не мають жодних шансів на одужання, умертвляють гуманними методами.

3.5. Карантин та ізоляція новоприбулих тварин проводиться з метою захисту інших тварин господарства (ферми, власника) від заносу можливих інфекцій, захисту людей від антропозоонозів, адаптації та акліматизації новоприбулих до нових умов утримання.

3.6. Тривалість карантину в залежності від стану сільськогосподарських тварин складає 20-30 днів.

У випадку захворювання тварин, що знаходяться на карантині, з ними поводяться у відповідності до вимог ветеринарного Законодавства.

3.7. Утримання тварин в клітках чи в станках здійснюється у відповідності до санітарно-гігієнічних вимог. Утримання сільськогосподарських тварин здійснюється у відповідності до чинних зоогігієнічних та ветеринарно-санітарних вимог.

3.8. Годівля тварин здійснюється у відповідності до вимог експерименту та до зоотехнічних норм. Якість і поживна цінність кормів повинні відповідати вимогам експерименту. Слід дотримуватись режиму та

гігієнічних вимог годівлі, регулярно проводити очистку та дезінфекцію годівниць, бункерів для зберігання кормів, наявних ємностей для транспортування та роздачі кормів.

3.9 Якість води для напування має контролюватись на домішки та бактеріальне забруднення. Вода для напування тварин повинна постійно знаходитись в поїлках.

3.10. Підстилка для тварин має бути сухою, добре адсорбувати в себе вологу, не створювати пилу, без грибів та їх токсинів, інфекційних агентів та паразитів.

3.11. Рекомендується використовувати будь-яку можливість для вигулу тварин для того, щоб дати їй фізичне навантаження. Обслуговуючий персонал та інші особи повинні частіше спілкуватись з твариною, щоб викликати її довіру до людини, поводитись спокійно, без елементів агресії, яку тварина відчуває.

3.12. Дотримання чистоти та вимог гігієни в приміщеннях для тварин забезпечується регулярним прибиранням та миттям кліток, станків і приміщень, зміною підстилки в клітках і загонах. Необхідно встановити адекватний режим очищення, миття, знезаражування і, у разі необхідності, дезінфекції (стерилізації) кліток, реманенту і матеріалів та їх своєчасної заміни.

3.13. Тварина може бути знекровлена за умови, що вона знаходиться в стані глибокої анестезії; без попередньої анестезії не можна застосовувати також препарати, які паралізують м'язи, чи курареподібної дії, а також смертельний електрошок. Труп прибирають лише після настання трупного окоченіння (rigor mortis)